

Ammattiin opiskelevat ja hyvä elämä: työntekijyyttä vai jotain ihan muuta?

Niina Meriläinen & Susanna Ågren

Ammatillinen koulutus kohdistaa ammattiin opiskeleville nuorille paljon odotuksia työelämästä ja työntekijänä toimimisesta. Aiempien tutkimusten mukaan ammattiin opiskelevat omaksuvatkin palkkatyön tärkeänä lähtökohtana hyvälle elämälle. Ammattiin opiskelevien yhteiskunnallisesta jäsenyydestä tuotetaan kuitenkin hyvin kapeaa narratiivia, mikäli heidän hyvää elämäänsä tarkastellaan vain työntekijyyden näkökulmasta. Tarkastelemmekin tässä artikkelissa empiirisesti, millaisia ymmärryksiä ammattiin opiskelevilla itsellään on hyvästä elämästä ja miten työntekijyyttä korostava narratiivi näyttäytyy suhteessa näihin ymmärryksiin sekä ammattiin opiskelevien mahdollisuuksiin elää haluamanlaistaan elämää. Artikkelin aineisto koostuu ammattiin opiskelevien nuorten työpajatoista, joita kerättiin vuosina 2018–2020. Tulostemme mukaan ammattiin opiskelevien nuorten ymmärryksissä hyvä elämä ei kytkeydy ainoastaan palkkatyökehykseen, vaan tärkeässä asemassa ovat esimerkiksi rakkaus, harrastukset ja niihin liittyvät haaveet. Esitämmekin, että ammattiin opiskelevat tulisi nähdä yksilöinä, joilla on monenlaisia hyvää elämää koskevia haaveita sen sijaan, että heistä keskusteltaisiin vain tulevana homogeenisenä työntekijöiden joukkona. Tällä on merkitystä siihen, miten ammattiin opiskelevat kokevat tulevansa kuulluiksi ja arvostetuiksi yhteiskunnan jäseninä.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, hyvä elämä, työelämä, onnellisuus, osallisuus, vaikuttaminen

Miten ammattiin opiskelevat ymmärtävät hyvän elämän? Miten ammatillisen koulutuksen työelämäkeskeisyys tukee ammattiin opiskelevien moninaisia haaveita hyvästä elämästä? Miten nämä kysymykset liittyvät yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja vaikuttamiseen? Tarkastelemme artikkelissa näitä kysymyksiä empiirisesti perehtyen 185 ammattiin opiskelevan nuoren ajatuksiin, joita he toivat esille tutkimuksen 23 työpajassa.

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on sitä koskevan lain mukaan opettaa ammattiin opiskeleville nuorille ammatti- ja työelämätaitoja, opettaa heille valmiuksia työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen ja siten mahdollistaa heidän sijoittumisensa työmarkkinoille (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Lain mukaan koulutuksen tarkoituksena on myös vastata (muuttuvan) työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin ja edistää työllisyyttä. Tämän yhteiskunnallisen tehtävänsä se täyttää varmistessaan nuorille vähintäänkin perustaidot työmarkkinoille kiinnittymiseen, jotta he voivat olla mukana turvaamassa yhteiskunnan taloudellista jatkuvuutta. (Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019; Rintala & Nokelainen 2020b.) Vuoden 2018 reformin toimeenpanossa tätä työelämäkytköstä vahvistettiin entisestään; reformissa lisättiin työpaikalla tapahtuvaa oppimista, pyrittiin tehostamaan ammattiin opiskelevien työelämään siirtymistä ja asetettiin opiskelijoille enemmän vaatimuksia liittyen itseohjaavuuteen ja työllistymistä edistävien taitojen kehittämiseen (mt.; Niemi & Jahnukainen 2018; Nylund & Virolainen 2019). Siten ammatillinen koulutus myös ylläpitää vahvaa narratiivia siitä, millaisia yhteiskunnan jäseniä nuorten ammattiin valmistuttuaan tulisi olla (Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014; Hakala ym. 2013). Tulkintamme mukaan tämä työelämäosallisuuden painotus antaa ammattiin opiskeleville nuorille myös

painavan viestin siitä, millaista hyvää elämää heidän kuuluu elää.

Aiemmat ammattiin opiskelevien hyvän elämän ymmärryksiä tarkastelleet tutkimukset ovat tuoneet esille, että ammattiin opiskelevat omaksuvat työn tekemisen tärkeänä perustana turvallisen ja hyvän elämän rakentumiselle (mm. Käyhkö 2008, 262; Maunu 2018, 13, 17; Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Nikunen & Korvajärvi 2020 8–9; Ågren 2021). Ammattiin opiskelevat nuoret odottavat saavansa ammatillisesta koulutuksesta perusvalmiudet työelämään sekä tietoa työelämästä ja siellä toimimisesta, jotta he pystyisivät toimimaan työmarkkinoilla (Rintala & Nokelainen 2020a). Nuorten ajatuksissa ammatillinen koulutus takaa paikan työmarkkinoilta ja työpaikan löytäminen taas mahdollistaa sen, että nuori voi suunnitella ja elää sellaista turvallista elämää, josta hän haaveilee. Ammattiin opiskelevat nuoret oppivat ammatillisen koulutuksen tuottaman narratiivin kautta, että palkkatyön löytäminen on heidän yhteiskunnallisen osallisuutensa tärkeä määrittäjä. (Ågren 2021; Tolonen 2008, 236–237.)

Lähestymme tässä artikkelissa yhteiskunnallisen osallisuuden ja hyvän elämän käsitteitä Richard Ryanin ja Edward L. Decin (2017) itsemääräämisen teorian kautta. Teoriaa soveltaen yksilön halua ja mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen määrittää yhtäältä se, miten hän kokee pystyvänsä osallistumaan, tekemään omia valintoja ja päättämään omasta elämästään sekä toisaalta se, miten hän kokee oman arvonsa ja merkityksensä eri yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen osallisuus tarkoittaa näkemyksemme mukaan yksilön moninaista kokemusta siitä, että hän on arvostettu ja tärkeä yhteiskunnan jäsen, kokee tekemisensä merkitykselliseksi ja kuuluvansa ympäröivään yhteisöön sekä pystyy vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin, omaan ympäristöönsä ja elämänsä kulkuunsa (Isola ym. 2017). Mahdol-

lisuus osallistua tai olla osallistumatta yhteiskunnassa on näkemyksemme mukaan tärkeä hyvää elämää määrittävä tekijä.

Vaikka ammatillinen koulutus tuntuu ohjaavan ammattiin opiskelevien nuorten ajatuksia hyvästä elämästä työntekijänä toimimiseen, hyvä elämä voi koostua nuorten ajatuksissa monista muistakin asioista. Nuorisobarometriin mukaan työllä on tärkeä merkitys nuorille taloudellisen riippumattomuuden takaajana, mutta se ei kuitenkaan ole itseisarvo: tärkeämpää on esimerkiksi mahdollisuus vapaa-aikaan ystävien kanssa sekä työn mielekkyys ja arvoperusta (Myllyniemi 2016, 28; Myllyniemi 2017, 28–30; Myllyniemi & Haikkola 2020, 88). Olemme tehneet samantlaisia havaintoja myös ammattiin opiskelevien nuorten ymmärryksistä aiemmissa tutkimuksissamme (ks. Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Ågren 2021). Mielestämme kiinnostavaa onkin juuri se, millaisen valmistumisen jälkeisen elämän ammattiin opiskelevat ymmärtävät hyvän suhteessa siihen, millaista yhteiskunnallista osallisuutta ammatillinen koulutus heiltä odottaa.

Ammatillisen koulutuksen työntekijyyttä painottava narratiivi saattaa vaikuttaa ammattiin opiskelevien yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollisuuksiin ja niiden tunnistamiseen (Hakala ym. 2013; Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014; Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019; Ågren, Pietilä & Rättilä 2021), myös eri medioiden ja yhteiskunnan muokkaamisessa narratiiveissa ja kuinka eri mediat luovat, tai eivät luo, arvostusta ammattiin opiskeleville nuorille (Meriläinen 2021, 2022). Tähän liittyen on muun muassa esitetty, että ammattiin opiskelevat saattavat suhtautua jopa vieroksuen lähiyhteisöjä laajempaan yhteiskunnalliseen osallisuuteen (Maunu & Kiilakoski 2018). Aiemmat tutkimuksemme (Meriläinen & Piispa 2020; Meriläinen 2021, 2022) ovat kuitenkin tuoneet esille, että ammattiin opis-

kelevat nuoret itse näkevät osallisuutensa ja vaikuttamisen yhteiskunnassa työntekijyyttä moninaisempana, mutta kokevat, etteivät heidän tekonsa (esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla tai kulutusvalinnat) saa näkyvyyttä yhteiskunnassa ja eri medioissa. Ammattiin opiskelevien osallisuutta ei siis välttämättä tunnisteta, koska osallistumisen tavat eivät ole sidoksissa perinteiseen institutionaaliseen tai työelämään kytkeytyvään osallistumiseen ja vaikuttamiseen (Meriläinen & Piispa 2020; Meriläinen 2021, 2022). Näin sellainen yhteiskunnallinen osallisuus, jonka kautta he kokevat itsensä tärkeäksi osaksi yhteiskuntaa, saattaa tulla ohitetuksi ammatillisen koulutuksen työelämäosallisuutta painottavan narratiivin vuoksi.

Kysymmekin tässä artikkelissa:

- miten ammattiin opiskelevat nuoret ymmärtävät hyvän elämän,
- miten nämä ymmärrykset rinnastuvat ammatillisen koulutuksen työntekijyyttä painottavaan narratiiviin sekä
- miten nämä ymmärrykset näyttäytyvät itsemääräämisteorian ja siten tulkintamme mukaisen yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta?

Siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan artikkelin teoreettista viitekehystä, jossa avaamme hyvän elämän käsitettä sekä ammatillisen koulutuksen kulttuurisen kontekstin että Ryanin ja Decin (2017) itsemääräämisteorian näkökulmasta. Artikkelin empiirisessä osiossa peilaamme nuorten ymmärryksiä hyvästä elämästä teoreettiseen viitekehykseen ja pohdimme näiden hyvän elämän ymmärrysten sekä yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollista moninaisuutta. Lopuksi esitämme tutkimuksemme johtopäätökset.

Ammatillisen koulutuksen palkkatyökehitys ja itsemääräämisteoria

Hyvän elämän kysymys on hyvin moniulotteinen ja monitulkintainen (Brülde 2007). Eräiden tulkintojen mukaan hyvän elämän ideaali muodostuu yksilön omasta ymmärryksestä siitä, mikä on hyvää ja toisaalta tämän ymmärryksen suhteesta siihen, mitä ympäröivä yhteisö kokee hyväksi ja merkitykselliseksi (Scanlon 1993, 196–197; Wolf 2016, 261). Artikkelimme tulkinnan mukaan yksilöiden hyvän elämän ymmärryksiin vaikuttavat ne asiat, jotka näitä ymmärryksiä kehystävät. Kehyistäminen tarkoittaa kausaalisia tulkintoja asioista, tapahtumista ja toimijoista, joiden perusteella yksilöt luovat ymmärryksiä todellisuudesta (Meriläinen 2014, 2019, 2021, 2022; Meriläinen & Vos 2014; Entman 1993, 52; Vliegthart & van Zoonen 2011). Se vaikuttaa siihen, miten näemme asiat yhteiskunnassa (Brewer & Gross 2005; Mahon & Wartick 2003). Nuoret esimerkiksi luovat riippuvuussuhteen siitä, millaista elämää heidän tulisi ammatillisesta koulutuksesta valmistuttuaan elää. Heille muodostuu kehystämisen kautta narratiivi eli ymmärrys hyvästä elämästä heitä ympäröivien ja heihin kohdistettavien uskomusten, näkemysten ja arvojen kautta (Meriläinen 2021, 2022). Ammattiin opiskelevien hyvän elämän ymmärrykset kertovat paljon siitä, miten he näkevät itsensä ja merkityksensä yhteiskunnassa.

Kehyistämisen teorioilla tulkittuna ammattiin opiskeleville muodostuu samoista asioista, toimijoista ja tapahtumista erilaisia ymmärryksiä riippuen esimerkiksi ajasta, paikasta tai kulttuurista (Meriläinen 2014, 2019). Monet tutkijat olettavat yksilöiden hyvän elämän ymmärrysten muodostuvan suhteessa sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Ammattiin opiskelevien nuorten ajatuksiin hyvästä elämä-

tä vaikuttavat yksilön lähipiirin ja aiempien sukupolvien ymmärrykset, ympäröivä kulttuuri arvoineen ja perinteineen kuin myös nyky-yhteiskunta vaatimuksineen ja ihanteineen. (Häkkinen & Salasuo 2017, 187–188; Bonn & Tafarodi 2013.) Näiden pohjalta he rakentavat ymmärryksiään hyvästä elämästä, muokkaavat niitä itselleen sopiviksi ja muodostavat odotuksia elämästä, jota he haluaisivat elää (mt.; Schwab 2020, 112, 116; Häkkinen & Suoranta 2016, 190; Giddens 1991). Esimerkiksi joidenkin argumenttien (Furlong & Cartmel 2007; Beck & Beck-Gernsheim 2002) mukaan nuoret oppivat nyky-yhteiskunnassa ottamaan vastuun onnistumisestaan omille harteilleen huolimatta työhön, koulutukseen tai aikuistumiseen liittyvistä epävarmuuksista. Tällöin hyvän elämän saavuttaminen on riippuvainen siitä, millaisia valintoja nuoret omassa elämässään tekevät.

Ammatillinen koulutus kehystää ammattiin opiskelevien ymmärrystä hyvästä elämästä työntekijyyttä korostavan narratiivin kautta. Mattias Nylundin ja Maarit Virolaisen (2019, 317) ajatteluun nojaten tulkitsemme, että tätä narratiivia ohjaa yleinen ja osin myös tiedostamaton pedagoginen ymmärrys siitä, että koulutuksen pääasiallinen tehtävä on valmistaa opiskelijat työelämäosallisuuteen. Viimeisimmän reformin myötä ammattiin opiskelevien yhteiskunnallinen osallisuus näyttäytyy opetussuunnitelmissa pitkälti työelämän kontekstissa, minkä seurauksena esimerkiksi osallisuuden moninaisuutta tai eriarvoisuutta käsitellään hyvin kapeasti (Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019). Ammatillisen koulutuksen kehyksenä toimii siten sen vahvistunut työelämäkeskeisyys, joka vastuuttaa opiskelijaa entistä enemmän itseohjautuvuuden, työpaikkojen tarpeisiin keskittyvän osaamisperustaisuuden, työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja työllistettävyyden näkökulmasta (Nylund & Virolainen 2019). Tätä kehystä ohjaa oletus, että ammatillisen

koulutuksen käytyään jokaisella olisi tarvittavat taidot ja mahdollisuudet täyttää työnteekijänä toimimisen velvollisuudet ja kiinnittyä työmarkkinoille, mikä on tärkein perusta ammatillisesta koulutuksesta valmistuneen nuoren yhteiskunnalliselle osallisuudelle.

Sovellamme artikkelissa Ryanin ja Decin (2000a, 68–69) itsemääräämisteoraa, jonka mukaan ammattiin opiskelevan nuoren tapoja toimia yhteisön jäsenenä riippuu siitä, miten ympäröivä yhteisö onnistuu turvaamaan hänen tarpeensa osallistumiseen. Hyödynämme teoriaa lähtökohtaisesti merkityksellisen osallisuuden näkökulmasta, jolloin ajatellaan, että jokaisen ammattiin opiskelevan nuoren tulisi kokea 1) pystyvänsä osallistumaan sekä lähiyhteisöissä että yhteiskunnassa (toimintakyky), 2) pystyvänsä tekemään omaa elämäänsä koskevia valintoja (autonomia) sekä 3) olevansa lähiyhteisöjensä ja laajemmin suomalaisen yhteiskunnan tärkeä ja arvostettu osa (yhteenkuuluvuus) (Ryan & Deci 2017, 10–11; Ryan & Deci 2000b, 326). Näiden perusedellytysten turvaaminen mahdollistaa sen, että ammattiin opiskeleva voi kokea pystyvänsä elämään sellaista hyvää elämää, jonka hän kokee merkitykselliseksi. Nojaamme myös Ryanin ja Decin (2017, 12, 16–18; 2000a, 76; 2000b, 320) ajatuksiin siitä, että näiden kokemusten kautta rakentuu myös ammattiin opiskelevan nuoren sisäinen halu toimia yhteiskunnassa ja että niiden täyttämättä jättäminen aiheuttaa nuorissa turhautumista sekä epäoikeudenmukaisuuden ja kuulumattomuuden kokemuksia. Teorian avulla on mahdollista tarkastella kriittisesti ammatillisen koulutuksen palkkatyökehityksen ja sen ihanteiden vaikutuksia nuorten ymmärrykseen hyvästä elämästä ja heidän mahdollisuuksiinsa osallistua yhteiskunnassa itselle merkityksellisellä tavalla (Ryan & Deci 2017, 562; 2000b, 336).

Itsemääräämisteoraa on kiinnostava työkalu, kun mietitään niitä nuoria, jotka kokevat

työelämäosallisuuteen liittyvät vaatimukset hankalasti saavutettaviksi, arvostavat toisenlaista yhteiskunnallista osallisuutta tai jotka eivät koe tulevansa kuulluksi ammatillisessa koulutuksessa. Mikä on näiden nuorten mahdollisuus kokea osallisuutensa yhteiskunnassa merkitykselliseksi? Useat nuorisotutkijat ovat tuoneet esille, että nuoret ovat hyvin eriarvoisessa asemassa sen suhteen, millaisia mahdollisuuksia heillä on etsiä elämänvaiheelleen ominaisesti paikkaansa yhteiskunnassa, saavuttaa haaveilemansa kaltaista aikuisuutta ja tehdä reflektiivisiä, omista toiveista ja pyrkimyksistä lähtöisin olevia valintoja. Tähän vaikuttavat monenlaiset sosiaalisesti ja taloudellisesti eriarvoistavat tekijät, kuten työmarkkinoiden epävarmuus, nuoren sosioekonominen tausta tai esimerkiksi nuorille suunnattujen palvelujärjestelmien rajoitteet nuorten toiveiden ja erilaisten elämäntilanteiden tunnistamisessa. (Honkatukia, Kallio, Lähde & Mõlkänen 2020; Furlong & Cartmel 2007; Herranen & Harinen 2008; Côté ja Bynner 2008.) Myös ammatillisen koulutuksen aikuismaiset vaatimukset pärjäämisestä, työkykyisyydestä ja ammattimaisuudesta on todettu tutkimuksissa eriarvoistaviksi, sillä kaikki ammattiin opiskelevat nuoret eivät pysty tai koe pystyvänsä niitä täyttämään (Souto 2014, 29–31; Niemi & Jahnukainen 2018). Saattaa siis olla, että ammatillisen koulutuksen ylläpitämä palkkatyökehitys ei riittävästi tue tasavertaisia mahdollisuuksia nuorten haaveilemaan hyvään elämään.

Metodit ja tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen aineistonkeruussa hyödynnettiin työpajametodia, jossa tutkimusdataa kerättiin nuorten omassa ympäristössä ilman, että nuoria olisi testattu tai rasitettu tutkimusjärjestelyillä. Tutkimuksemme laadullisen tutkimusaineiston tuottivat

185 ammattiin opiskelevaa nuorta vuosien 2018–2020 välisenä aikana 23 työpajassa. Nuoriin liittyvä tutkimus voi vaatia lisäaikaa, osallistavaa metodologiaa, viestintää ja tukea nuorille. Nuorten motivaatiot voivat poiketa aikuisten ja akateemisten tutkijoiden motivaatioista, minkä vuoksi on tärkeää käsitellä sekä nuorten osallistumisen tarpeita (kuten suoritusmerkinnän saaminen) että akateemisen tutkimuksen tarpeita (kuten aikataulu). (Meriläinen 2021, 2022.) Tutkimuksen laadullisen aineiston tutkimusmetodin ja aineistonkeruun on suunnitellut ja toteuttanut Meriläinen¹. Meriläinen on käyttänyt metodologiaa tutkimuksissaan (Meriläinen & Piispa 2020; Meriläinen 2021, 2022) ja jatkojalostanut sitä kansatutkimuksessaan ammattiin opiskelevien ja ammatilliseen koulutukseen valmistavissa opinnoissa (VALMA) olevien nuorten kanssa (Meriläinen 2022; tutkimus jatkuu).

Laura Lapadatin ym. (2020) mukaan työpajat tulee suunnitella huolellisesti ja antaa nuorille selkeät, mutta luovuutta ja tilaa sallivat tehtävät, jotta voidaan varmistaa nuorten aito osallisuus työpajoissa. Lisäksi nuorten tulee voida itse määrittellä, miten työpajoissa tulisi edetä (ks. Meriläinen 2022). Työpajatyöskentelyyn vaikuttavat myös sekä nuorten väliset että nuorten ja aikuisten väliset valtasuhteet (Cahill & Dadvand 2018; Meriläinen 2021, 2022). Jos esimerkiksi työpajan tarkoitus, toiminta ja sieltä saadut tulokset laaditaan ainoastaan aikuisten eli tutkijoiden tai opettajien tarpeiden mukaan, tämä voi vaikuttaa nuorten mahdollisuuksiin ja kykyyn osallistua. On tärkeää kysyä nuorilta, mitä he haluavat ja mitä he saavat työpajoista esimerkiksi tiedon, kokemusten ja merkityksien muodossa.

Tutkimusaineiston keruuseen liittyvien työpajojen toteutus vaatii läheistä yhteistyötä tutkijan, koulujen ja nuorten välillä. Tutkijan ja ammatillisen oppilaitoksen välillä käytiin ensin alustavia keskusteluja tutkimuksen to-

teuttamismahdollisuuksista, tavoitteista ja toimintasuunnitelmasta. Lisäksi keskusteltiin siitä, miten työpajat ja tutkimus olisivat merkityksellisiä nuorille ammattiin opiskeleville. Tärkein vaatimus kaikille osapuolille oli luottamus sekä nuorten yksityisyyden turvaaminen ja kuulluksi tuleminen. Tutkimuksen aikana oli tärkeää turvata nuorten anonymiteetti ja vapaaehtoinen osallistuminen sekä painottaa, ettei nuoria aseteta naurunalaiseksi tutkimuksen missään vaiheessa. Tämä oli tärkeä huomio Meriläinen tutkimuksista, joissa välittyi nuorten kansatutkijoiden tunne siitä, että Suomessa ammattikoululaisia halutaan tutkimuksen kautta nolata ja esittää huonompina kuin lukiolaisia (Meriläinen 2021, 2022). Kaikille osapuolille oli tärkeää ymmärtää eettisiä kysymyksiä, kuten erilaisia osallistumisen esteitä ja turvallisuuden tunteen takaamista. Osallistumisen esteiden karsimisessa käsiteltiin esimerkiksi eritasoisia vammoja, pelkotiloja, kielitaitoeroja sekä tiedon jäsentelyn ja saannin eroja. Näitä teemoja on käsitelty laajasti Meriläinen (2021, 2022) tutkimuksissa. Mikäli esteitä tai erityistarpeita ilmeni, työpajasuunnitelmaa muutettiin vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin.

Työpajoissa käsiteltiin osallistumiseen, osallisuuteen, vaikuttamiseen, ilmastonmuutokseen sekä hyvään elämään ja unelmiin liittyviä teemoja. Nuoret vastasivat tutkijan ennalta laatimiin avoimiin kysymyksiin sekä ilmaisivat itseään vapaasti kirjallisesti ja suullisesti myös kysymysten ulkopuolelta. Aineistonkeruu tapahtui toukokuun 2018 ja maaliskuun 2020 välillä. Aineistokokonaisuuden keruuseen vaikutti koronaviruspandemian alkaminen, minkä vuoksi työpajojen järjestäminen oli lopetettava. Työpajat suunniteltiin sopimaan olemassa olevaan opetussuunnitelmaan ja ne integroitiin useisiin oppiaineisiin. Työpajat kestivät 1–3 ½ tuntia. Jotta aikuisten määrittelmät eivät vaikuttaisi nuorten ymmärryksiin, tutkija ei tarjonnut heille ennal-

ta päätettyjä määritelmiä myöskään hyvästä elämästä.

Työpajat aloitettiin luokkahuoneissa. Luokanopettaja oli kertonut nuorille tutkijan saapumisesta ja tutkimuksesta. Työpajan alussa opettaja esitteli tutkijan, minkä jälkeen tutkija aloitti työpajan kertomalla tarkemmin itsestään ja tutkimuksesta, tutkimuksen suunnitelmasta ja tarkoituksesta sekä työpajatoiminnasta. Tämän jälkeen opiskelijat saivat päättää, haluavatko he osallistua työpajaan. Opiskelijoilla oli vapaus kysyä kysymyksiä läpi työpajan. Työpajatyöskentely jatkui tutkijan johtamalla avoimella aloituskeskustelulla, jonka aikana keskusteltiin työpajan aiheista ja katsottiin tutkimuksen aiheisiin liittyviä videoita ja sosiaalisen median sisältöjä. Keskustelut jatkuivat ensin yhdessä isossa ryhmässä kaikkien opiskelijoiden kesken, minkä jälkeen opiskelijat jakautuivat halutessaan pieniin ryhmiin tai keskustelivat tutkijan kanssa kahdestaan. Keskustelujen aikana opiskelijat tekivät myös kirjallisia töitä, joissa he kertoivat näkemyksiään työpajan aiheista sekä haluamistaan muista aiheista ja etsivät näistä tietoa internetistä.

Opiskelijoille tarjottiin osallistumisvaihtoehtoiksi esimerkiksi tietokoneen ja älypuhelimien käyttöä, mutta myös kynää ja paperia, jos tietokoneen käyttö aiheutti epämukavuutta. Työpajojen aikana opiskelijat saivat käyttää vapaasti ammatillisen oppilaitoksen tiloja, kuten kahviloita, käytäviä ja sohvia. Jotkut käyttivät luokkahuonetta, kun taas toiset käyttivät hyväkseen muita tiloja koulun alueella. Opiskelijoilla oli myös mahdollisuus osallistua kotona, jolloin työpajatyöt palautettiin tutkijalle jälkikäteen. Oppilaita ei pakotettu osallistumaan tai puhumaan ääneen, jos he tunsivat painetta tai ahdistusta. Opiskelijoilla oli mahdollisuus työskennellä yksin, tehdä kirjallisia tehtäviä ja poistua työpajasta, jos he tunsivat olonsa epämukavaksi. Jos opiskelijat kieltäytyivät osallistumasta, opettaja antoi heille opintoihin liittyviä tehtäviä.

Tutkimuksen laadullinen tutkimusaineisto koostuu kirjallisista työpajatyöistä ja jälkikäteen täytetyistä kyselyistä. Työpajatyöt on tuotettu ilman nimiä tai muita tunnistetietoja, joten yksittäisiä vastaajia ei voida tunnistaa vastauksista tai julkaisuissa käytettävistä sitaateista. Aineisto on pääosin opiskelijoiden itsensä tuottamaa, mutta tutkija tarjoutui auttamaan kirjoittamisessa joko paperilla tai tietokoneella. Jos joku koki, ettei hän osannut kirjoittaa, tutkija haastatteli nuorta tai keskusteli hänen kanssaan tehden muistiinpanoja. Tutkimuksessa ei nimetty paikkakuntia tai oppiaineita, joissa työpajat toteutettiin, jotta osallistujien anonymiteetti voitaisiin turvata. Työpajatyöistä saatu tutkimusdata on suomenkielistä. Jos työpajoissa oli paikalla muita kuin suomea puhuvia, työpajoissa käytettiin englantia tai pyrittiin löytämään paikalle tulkki esimerkiksi koulukavereiden joukosta. Aineiston keruussa ja käsittelyssä noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) tutkimuseettisiä ohjeita.

Ammattiin opiskelevien hyvän elämän ymmärrykset

Tutkimuksemme laadullisen tutkimusaineiston tuottivat 185 ammattiin opiskelevaa nuorta vuosien 2018–2020 välisenä aikana 23 työpajassa. Opiskelijoiden vastauksia lähestytään laadullisesti ja aineistolähtöisesti narratiivisen sisällönanalyysin keinoin. Narratiivit ovat yksilöllisiä ja rakentuvat henkilökohtaisen kehystämisen kautta, mutta laajasta tutkimusdatasta voidaan etsiä myös yhteneväisyyksiä (Meriläinen 2019, 2021, 2022). Narratiiveilla viitataan ymmärryksiin asioista, tapahtumista ja toimijoista (Meriläinen 2014). Ne ovat ihmisille olennainen tapa tuottaa merkityksiä ja tehdä maailma ymmärrettäväksi (Jouhki 2015). Nuorten työpajavastaukset toimivat laadullisen tutkimus-

perinteen mukaan hyvän elämän narratiivien muodostamisen perustana. Tätä metodia on aikaisemmin hyödynnetty useissa monitieteisissä nuoriso-, organisaatio- viestintä-, valta- ja ihmisoikeustutkimuksissa (mm. Lewin 1947; Hudson 2001; Goodley & Clough, 2004; Steinberg 2011; McNamara, 2013; Kamler 2013; Meriläinen & Vos 2015, Meriläinen 2019, 2021, 2022). Narratiiveista saadaan ymmärrys siitä, miten nuoret ajattelevat tutkimuksen aiheena olevasta teemasta, kuten hyvästä elämästä, ja mitä asioita, tapahtumia ja toimijoita nuorten moninaisiin ymmärryksiin kuuluu. Näitä empiirisiä tuloksia voidaan tarkastella teoreettisen viitekehyksen rinnalla ja niistä voidaan vetää johtopäätöksiä sekä nostaa esiin tärkeitä kysymyksiä tulevia tutkimuksia varten. Narratiivien tarkastelun yhteydessä on tärkeää nostaa esiin nuorten äänet, jotka kuuluvat narratiivien välityksellä, vaikka nämä narratiivit ovatkin tutkimuksen tekijöiden muodostamia. Tutkimusaineistona olleiden työpajatöiden sisällönanalyysin perusteella löydetty narratiivit jaoteltiin 8 luokkaan. Seuraavaksi esittelemme tutkimuksessa esiin nousseet narratiivit. Narratiivien yhteydessä esitetyt suorat lainaukset ovat esimerkkejä nuorten vastauksista.

Laajat kokonaisuudet -narratiivi

Tutkimusaineiston perusteella nuoret kehystivät yhteen laajoja kokonaisuuksia muodostaessaan ymmärryksiä hyvästä elämästä. Hyvään elämään liittyi yksittäisiä asioita, tapahtumia ja toimijoita, ja se oli myös sidoksissa laajemmin yhteiskunnassa toimimiseen, kuten vaikuttamiseen ja hyvän tekemiseen. Nuorten ymmärryksissä hyvä elämä rakentui monenlaisista toisiinsa kytkeytyvistä asioista, kuten ystävistä, perheestä, työstä ja harrastuksista sekä vaikuttamisesta. Näistä jokainen oli oma tärkeä palasensa osana hyvän elämän kokonai-

suutta. Lisäksi nuorten tuottamissa kehyksissä hyvään elämään kytkeytyivät monialaisesti elämäntähtäyksiä, läheisten tärkeys sekä tasa-paino omassa elämässä. Näiden tekijöiden pohdintaan ei ammatillisessa koulutuksessa välttämättä ole aikaa (vrt. Niemi & Jahnukainen 2020).

Hyvä elämä on se, että kaikki eläisi sovussa, eikä olisi maailmassa väkivaltaa eikä mitään terroriuhkauksia että kaikki oppisi arvostamaan ihmisiä sellaisenaan kuin ovat. Myös että kaikki olisivat onnellisia ja maailmassa olisi hyvä olla!

Kokonaisvaltainen pärjääminen niin henkisesti kuin fyysisesti. Kokemus hyvästä elämästä on yksilöllinen. Hyvään elämään kuuluu se, että pärjää elämässä. Mieluisa ajanviette, työ, läheiset.

Ajattelu ja pohtiminen on itselle osa hyvää elämää ja teen sitä päivittäin.... Joskus pohditaan pieniä asioita, joskus isompia ja usein sen kautta tulee luotua jotain uutta tai kehiteltyä uusia ideoita.

Mielestäni hyvään elämään kuuluu hyvät sosiaaliset suhteet ystäviin, perheeseen ja koulu/työyhteisöön, terveys ja riittävä toimeentulo, harrastukset ja vapaa-ajan toiminta, erilaisten tunteiden kokeminen ja ilmaiseminen.

Hyvässä elämässä kytkeytyvät tämän narratiivin mukaan toisiinsa sekä Ryanin ja Decin (2017, 10–11) autonomian perustarve, eli mahdollisuus määrittää itse omaa elämäänsä, sekä yhteenkuuluvuuden perustarve suhteessa omaan perheeseen tai työyhteisöön tai laajemmin mahdollisuutena osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Tällöin hyvä elämä kytkeytyy itsenäisyyteen ja itsensä toteuttamiseen, mutta samalla se on myös riippuvainen toisista ihmisistä, yhteisöistä ja läheisistä ihmissuhteista (Schwab 2020):

Voin vaikuttaa elämäni kaikkiin tavoin. Saan aina kertoa vanhemmilleni kaiken ja luotan heihin aina ja saan valita omat asiat elämässä.

Minua kiinnostaa filosofi ja politiikka, historia jossain määrin. Usko parempaan huomiseen saa minut nousemaan. Voin vaikuttaa elämääni.

Työskentely hienojen ja motivoituneiden ihmisten kanssa, huolenpito muista ja vaikuttaminen ovat itselleni tällä hetkellä hyvän elämän ykkösprioriteetit.

Hyvä elämä on ei sotia tai huolia mistään, mutta se on lähes mahdotonta. Siksi pitääkin keskittyä niihin asioihin mitkä tekee just sut onnelliseksi ja pyrkiä vaikuttamaan niihin isoihin asioihin.

Hyvä elämä näyttäytyy nuorten ymmärryksissä myös hyvin relatiivisena toisistaan riippuvaisena kokonaisuutena (Helne & Hirvilampi 2021; Schwab 2020, 116). Osassa vastauksissa tämä ilmeni myös luontosuhteena ja eräs nuori yhdistikin luonnon ja toisten auttamisen (vrt. Helne & Hirvilampi 2021, 262–263):

Hyvä elämä on toisten auttamista (ihmiset / eläimet), siisti luonto on osa hyvää elämää.

Osa nuorista koki, ettei onnellisuus ole tavoitettavissa tai elämään kuuluva osa-alue. He eivät myöskään tienneet, mitä vastata tai eivät ajatelleet tutkimuksen teemoja sen tarkemmin. Näitä ajatuksia voisi tulkita esimerkiksi puolustautumisreaktioksi nyky-yhteiskunnan epävarmuuteen (vrt. Nikunen & Korvajärvi 2020) tai realistisena suhtautumisena yhteiskunnan muutokseen ja ylipäänsä elämään, johon kuuluvat myös vastoinkäymiset (Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Juntunen 2018).

Elämä ei ole reilu mutten minä välitä.

Nuorten ajatuksista välittyä myös ammattiin opiskeleville nuorille hyvin ominaiseksi todettu ymmärrys hyvästä elämästä, jossa hyvään elämään liittyy rutiini ja se, että arki sujuu ja on turvallista (Maunu 2018):

[hyvä elämä] saa minut nousemaan [ylös aamuisin].

Näitä löydöksiä tarkastelemme tarkemmin seuraavissa narratiiveissa, joihin monet tässä esiin tuodut asiat kytkeytyvät. Tämä tuo esiin sen, miten moninainen hyvä elämä on näiden nuorten ymmärryksissä: se on paitsi yksilöllinen kokemus, niin myös riippuvainen toisista ihmisistä ja ympäröivästä yhteiskunnasta (vrt. Schwab 2020).

Individualismin ja hedonismin narratiivi

Osa nuorista näki hyvän elämän olevan individualistista: sellaista, jossa voi toimia kuten haluaa. Tämä viittaa riippumattomuuteen yhteiskunnan rakenteista tai vanhemmilta tulevasta ohjauksesta ja pakosta eli siihen, että nuori haluaa ja saa tehdä omat valintansa (vrt. Juntunen 2018, 49). Tähän ymmärrykseen liittyivät tarpeet omien halujen täyttymisestä ja siitä, ettei tarvitse kuunnella muita. Tosin osin tätä ymmärrystä saattavat tulkintamme mukaan ohjata myös ulkoapäin tulevat normit, kuten sosiaalisen median sisällöt ja kiusaamisen pelko (Meriläinen 2021, 2022). Pääosin kuitenkin ulkoapäin tulevia ja esimerkiksi ilmastonmuutoksen tuomia rajoitteita ei tarvitse näiden kehysten mukaan ottaa huomioon (kts. Meriläinen & Piispa 2020; Meriläinen 2022). Tällöin hyvästä elämästä voi vain nauttia:

Hyvä elämä on sitä, että kaikki menee niinkuin haluaa.

Saa tehdä sitä mitä haluaa.

Hyvä elämä on vapaata eikä rajoitettua. Diesel ja polttomoottiautoilla voi ajaa ilma rajoituksia, kun nehän ei muutenkaan vaikuta karpäsenpaskaa enempiä suomen hiilidioksidipäästöihin.

Hyvä elämä on sellaista, että ei tarvi miettiä mitään että mitä tekee väärin vaan voi nauttia elämästään.

Osaltaan nämä sitaattit kertovat nuorten halusta määrätä itse omasta elämästään ja siten Ryanin ja Decin (2017, 10) teoriaan nojaten autonomian toiveesta. Tätä tukevat myös aiemmat tutkimushavainnot nuorten hyvän elämän ymmärryksistä, joissa aikuisuutta ja hyvää elämää määrittävät mahdollisuudet tehdä itsenäisiä ja muista riippumattomia päätöksiä (esim. Herranen & Harinen 2008, 6–7; Juntunen 2018; Schwab 2020; Honkatukia ym. 2020; Ågren 2021). Sen lisäksi näiden tulkintojen voisi ajatella refleктоivan aiempien tutkimuskeskustelujen väitteitä yksilökeskeisestä kulttuurista, jossa nuoret oppivat, että jokaisen täytyy ja jokainen saa rakentaa oman hyvän elämänsä itse (Giddens 1991, 5; Beck & Beck-Gernsheim 2002, 24–25, Furlong & Cartmel 2007). Tämä narratiivi kuvastaa sitä, että jokainen voi tehdä sitä, mikä itseä miellyttää. Se rinnastuu myös hedonistiseen arvomaailmaan (Brülde 2007, 3–4), jota Tuula Helne ja Tuuli Hirvilampi (2021) ovat esittäneet nykynuorten myös kritisoivan kestävämmän hyvän elämän ja maapallon tulevaisuuden kannalta. Siinä missä esimerkiksi Antti Maunu (2018) on tuonut esille, että ammattiin opiskelevat voisivat tulkita tällaisen individualismin kaipuun jopa lapselliseksi, tuloksemme ehdottavat, etteivät ammattiin opiskelevat nuoret ole homogeeninen ryhmä tai kulutuskeskeisen yhteiskunnan vaikutusten ulottumattomissa (vrt. Bauman 2005, 38). Tarkastelemme tätä havaintoa lisää seuraavien narratiivien kohdalla.

Ura ja omakotitalo -narratiivi

Havaintojemme mukaan työelämä näyttäytyä ammattiin opiskelevien ymmärryksissä tienä hyvään elämään, ei niinkään hyvän elämän päämääränä (myös Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; vrt. Maunu 2018). Yhdistämiskehystämisen kautta (Nicholson & Chong 2011; Kamler 2013; Meriläinen 2014, 2019, 2021; 2022; Meriläinen & Vos 2015) ura ja omako-

titalo yhdistyvät toisiinsa narratiivina, samoin kuin eri teemat useissa muissa narratiiveissa. Tutkimusaineiston perusteella ammattiin opiskelevat kokevat uran ja rahan sekä omakotitalon yhdistyvän rakkauteen ja läheisiin, mutta myös turvallisuuden tunteeseen. Tie hyvään elämään toteutuu tässä narratiivissa välineellisesti työelämän kautta: työn ja uran avulla saadaan rahaa, jolla voidaan saavuttaa halutut asiat eli omakotitalo ja turvallisuus (Tolonen 2008, 237; Nikunen & Korvajärvi 2020). Tällöin työpaikka ei ole päämäärä vaan mahdollistaja.

Mieleinen työpaikka, kumppani, läheisiä, tarpeeksi varallisuutta, koti, moottoripyörä, ja siisti auto.

Hyvä elämä minulle olisi, että minulla olisi rakastava perhe ja olisin hyvässä työpaikassa ja minulla olisi omakotitalo ja omistaisin aika ison pöytäntin maata. Ja että olisin onnellinen.

Toiveet työpaikasta, omasta kodista ja perheestä ovat hyvin perinteisiä aikuistumiseen liittyviä haaveita nuorilla (ks. Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017, 164; Maunu 2018, 13). Aiempien tutkimusten havaintojen tavoin näissä ammattiin opiskelevien ymmärryksissä hyvä elämä yhdistyi tasaisuuteen, turvallisuuteen ja tavallisuuteen (mm. Nikunen & Korvajärvi 2020, 8–9; Schwab 2020, 113; Juntunen 2018, 51; Maunu 2018, 12–14). Esimerkiksi perheen ja elinympäristön nähtiin luovan turvaa, ja tässä mielessä koti oli tärkeä turvallisen ja hyvän elämän takaaja. Lisäksi samaan teemaan liittyi myös sosiaalinen verkosto, kuten ystävien ja läheisten tuki. Eräs nuori yhdisti turvallisuuteen useita eri kehyksiä:

Hyvään elämään kuuluu turvallinen ympäristö, varsinkin kotiympäristö, Läheiset keille puhua, mulle henkilökohtaisesti terapia, rahatilanne niin että pärjää, terveys, huomio, ruoka.

Yllä oleva esimerkki kuvaa hyvin, miten käsitys hyvästä elämästä koostuu useista asioista, toimijoista ja tapahtumista, joiden välillä on syy-seuraussuhde ja jotka menevät kehystyksessä päällekkäin. Ammattiin opiskelevien hyvän elämän ymmärryksissä esiintyvä suuntautuneisuus uraan kuvaa näin ollen esimerkiksi Nuorisobarometreissakin (Myllyniemi 2016, 28) esiin noussutta halua hallita elämää epävarmassa yhteiskunnassa. Aiempien tutkimusten (Maunu 2018, Tolonen 2008; Ågren 2021) mukaan tätä hallinnan tunnetta ammattiin opiskelevien kohdalla vahvistaa juuri oman ammatillisen tehtävän täyttäminen ja turvallinen asema palkkatyössä. Tulkintamme mukaan näiden narratiivien ilmeneminen saattaaakin vahvistua ammattiin opiskelevilla ammatillisen koulutuksen palkkatyökehityksen vuoksi. Ammatillisen koulutuksen takaamat toimintakyvyt ja ammattiosaamisen saavuttaminen saattavat siten muodostua tärkeiksi edellytyksiksi toivotunlaisen elämän toteutumiseksi (Farrugia 2019). Tällöin hyvä elämä tarvitsee toteutuakseen kaikki ulottuvuutensa, jolloin ammattitaito ja työ takaavat Ryanin ja Decin (2017, 10; 2000b, 320) määrittämän toimintakyvyn, palkka taas autonomian. Turvallisuuden tunne taas puuttuu, mikäli ei ole mahdollisuutta elää elämää itselle tärkeiden ihmisten kanssa ja saada kokemusta siitä, että on tärkeä osa yhteisöään sellaisena kuin on.

Raha ja hyvä elämä -narratiivi

Raha nähtiin osaltaan hyvän elämän edellytyksenä, joka takasi nuorelle onnellisuuden ja huolettomuuden. Rahan avulla asiat menevät toiveiden mukaan:

[Tulevaisuus näyttäätyy] Rikkaana ja hyvin menee.

Hyvä elämä on sellasta missä on kaikki hyvin ja on semisti rahaa.

Hyvä elämä vaatii rahaa, jos ei ole rahaa ei ole hyvää elämääkään.

Elämän hallitsemisen ohella raha näyttäytyi tässä ymmärryksessä myös hedonistisen minäkeskeisyyden ja kuluttamisen näkökulmasta: yksilön materialistiset ja immaterialistiset tavoitteet ja halut olivat merkittäviä hyvän elämän määreitä. Taloudellinen ja sosiaalinen menestys sekä kuluttajakeskeisyys yhdistyvät työelämään niin, että saatu palkka tuo mahdollisuuden hankkia hedonistista hyvää, esimerkiksi rahaa ja kelloja. Tämä eroaa aiemmista tutkimuksista (Juntunen 2018, 48; Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Ågren 2021), joiden mukaan nuorten ajatuksissa hyvästä elämästä olennaisempaa on ollut riittävä palkka ja taloudellinen tasapaino ja joissa materiaalisista toiveista kerrottiin osin jopa anteeksipyydellen (ks. Nikunen & Korvajärvi 2020, 8). Työelämä oli tässäkin narratiivissa läsnä, mutta välineenä: tavoitteena oli saada rahaa, mikä onnistui työn kautta. Tällainen ymmärrys toisintaa hyvin kuluttajakeskeistä ymmärrystä hyvästä elämästä, jossa hyödykkeet ja omistaminen tuovat onnellisuutta ja jossa niistä paitsi jääminen tarkoittaa epäonnistumista ja jopa tylsyyttä (Bauman 2005, 38–39). Joidenkin kriittisten näkökulmien mukaan ammatillisen koulutuksen liian kapea palkkatyökehitys voi ohjata nuoria ymmärtämään oman arvonsa yhteiskunnassa kuluttajakansalaisena toimimisen kautta (Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014, 104–105; Ågren 2021).

Toisaalta, kuten edellisessä narratiivissa kuvasimme, ammattiin opiskelevien nuorten toiveita rahasta ja omistamisesta ei pidä tulkita pelkästään hedonistisiksi, vaan niiden taustalla saattavat vaikuttaa monenlaiset ajatukset ja haaveet tulevaisuudesta, itsenäistymisestä ja aikuistumisesta (esim. Ågren 2021; Honkatukia ym. 2020, 45; Myllyniemi 2016, 28). Tällöin työ ja palkka takaavat Ryanin ja

Decin toimintakyvyn ja autonomian: elämän, jossa kaikki on hyvin, jota voi elää niin kuin haaveilee ja johon voi itse vaikuttaa:

Minun elämä on hyvää kun saan matkustella, käyttää rahani miten haluan ja elää itseni takia.

Näissä ymmärryksissä hyvän elämän rahatilannetta kuvattiin sellaiseksi, joka mahdollistaa taloudellisen pärjäämisen arjessa ja tavaroiden hankkimisen. Rahatilanne yhdistettiin usein syy-seuraussuhteen kautta myös aineettomiin osa-alueisiin, kuten seurusteluun, sosiaalisiin suhteisiin ja koulutukseen. Nämä ovat hyvin samanlaisia havaintoja kuin aiemmissa tutkimuksissa (Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Maunu 2018). Alla olevat sitaattit kuvaavat näitä löydöksiä:

Hyvään elämään kuuluu kaverit perhe ja se että on tarpeeksi rahaa että pärjää.

Minua kiinnostaa raha, autot, työpaikka ja perhe ..... Eräs tyttö ja kello... Opiskella enemmän ja tekemällä kunnolla töitä.

Käymällä koulussa rakennan itselleni uraa, jotta pääsen töihin ja siitä sitten saan rahaa ja voin tehdä itsestäni kiinnostavia asioita ja perustaa perheen.

Rahalla oli siis nuorten hyvän elämän ymmärryksissä monenlaisia merkityksiä. Kuten Helneen ja Hirvilammin (2021) tutkimuksessa, tässäkin osa nuorista myös kyseenalaisti kuluttajakeskeistä ja hedonistista ajattelua. Eräs nuori pohti hyvässä elämässä kuluttamisen ja etenkin halpamuodin eettisiä puolia monisäikeisesti:

Tiedän, että joidenkin mielestä on eettisesti väärin ostaa esim. lapsien ja huonopalkkaisesti tehtyjä vaatteita. Luulen, että heille on tärkeää tehdä töitä elääkseen ja jos he saisivat potkut, siksi ettei heidän tekemiä vaatteita osteta, millä he sitten eläisivät?

Isoja tunteita -narratiivi

Kuten aiemmissa tutkimuksissa (Juntunen 2018, 47; Maunu 2018, 14–15), myös tässä tutkimuksessa ammattiin opiskelevat nuoret ymmärtävät erilaiset tunnetilat osana hyvää elämää. Hyvä elämä ei ole pelkästään materiaalista, vaan myös yksilötasolla koettuja tunteita ja turvaa, ja siten myös tässä narratiivissa näkyy selkeästi yhteyksiä muihin narratiiveihin ja kehyksiin. Tunnetilojen kirjo on laajasti mukana nuorten ymmärryksissä hyvästä elämästä, ja kuten Juntusen (2018, 47) tutkimuksessa, myös vastoinkäymiset kuuluvat elämään ja niistä voi oppia:

Hyvään elämään kuuluu tunteet iloista suruihin.

Hyvään elämään kuuluu erilaiset tunnetilat pitää tuntee mm. vihaa, rakkautta, onnellisuutta ja surua, sillä hyvän elämän aikana koetut negatiiviset asiat voivat ajatella toiselta kannalta ne asiat vahvistavat ja opettavat ihmistä valitsemaan toisen suunnan.

Muutamissa vastauksissa hyvän elämän todettiinkin olevan myös tasapainoilua:

[hyvä elämä on sellaista] jota on ilo elää sekä onnista oloa. Suhteellinen juttu toki.

Välillä on huonoja päiviä sitten on myös hyviä, sellaista elämä on.

Negatiivisten tunteiden käsittämisen osaksi elämää sekä vastoinkäymisistä oppimisen voi tulkita myös kehystyvän ammatillisen koulutuksen palkkatyökehyksen kautta, jossa hyvä ammattilainen on työkykyinen ja pitää huolta jaksamisestaan (Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014, 102; Souto 2014, 28; Vrt. Maunu 2018, 13). Ne voivat myös ilmentää yksilökeskeistä käsitystä, jonka mukaan yksilön tulee ottaa vastuu omasta pärjäämisestään, onnistumisestaan ja hyvinvoinnistaan (Furlong & Cartmel 2007; Beck

& Beck-Gernsheim 2002). Tämänkaltaisen omasta hyvinvoinnista huolehtiminen saattaa olla ammattiin opiskelevien tapa suojautua tulevaisuutta koskevalta epävarmuudelta (Nikunen & Korvajärvi 2020; myös Ågren 2021). Siten myös motivaatio, velvollisuudet ja jopa pakko olivat osa monen nuoren hyvää elämää ja elämän rakentumista:

Minut saa nousemaan aamulla ylös motivaatio, nousen aina vaikka väsyttääkin.

Tasapainoilu itsemääräämiseen liittyvien vapauksien ja vastuiden välillä saattaa heijastua tasaisen elämän ja turvallisuuden kaipuussa, joka ilmeni myös aiemmassa Ura ja omakotitalo -narratiivissa. Toisaalta Tunteet-narratiivi osoittaa muiden tutkimusten (Juntunen 2018, 45) tapaan, että tutkimukseen osallistuneet ajattelevat hyvää elämää myös realistisesti: siihen kuuluvat kaikenlaiset tunteet, ja myös epäonnistuminen on osa normaalia elämää.

Rakkaus ja sosiaaliset suhteet -narratiivi

Tutkimusaineiston perusteella läheiset, rakkaus ja sosiaaliset suhteet ovat rahan ja materian ohella merkittävä osa ammattiin opiskelevien hyvää elämää. Samoin kuin aiemmissa tutkimuksissamme, vapaa-ajalla, läheisillä ja ystävillä on nuorten ymmärryksissä tärkeä painoarvo. Ne eivät ole pelkästään tärkeämpiä kuin työ, vaan työn ja eritoten toimeentulon tärkeä arvo on siinä, että ne mahdollistavat vapaa-ajan itselle tärkeiden ihmisten kanssa. (Ks. Ågren, Pietilä & Rättilä 2020, 166; Ågren 2021, 74–75.) Narratiivistamme näkeekin, että läheiset, rakkaus ja sosiaaliset suhteet yhdistyivät myös muihin hyvän elämän osaluksiin. Ne tuovat onnellisuutta ja antavat voimaa nousta sängystä aamuisin.

Hyvä elämä on sitä kun on koti ja läheiset joiden luokse voi tulla onnellisena unelma työn jälkeen ja kun kotona odottaa doggo :).

Kaverit ja läheiset saavat minut joka päivä ylös sängystä.

Sitä, kun on hyvä perhe, johon voi luottaa, ystäviä, on terve ja voi tehdä elämässään paljon kaikkea mistä on unelmoinut.

Ihmissuhteet voivat olla tärkeitä tai ei niinkään tärkeitä mutta jokainen ihminen tarvitsee sosiaalisia suhteita elämässään.

Näin ollen Ryanin ja Decin (2017, 11) määrittämä yhteenkuuluvuuden tarve on tärkeä ja kantava voima nuorten hyvän elämän ymmärryksissä (vrt. myös Bonn & Tafarodi 2013, 1852). Läheisillä, rakkaudella ja ihmissuhteiden ylläpidolla on itsenäisyyden ohella tärkeä sija tasapainon ja turvallisuuden tunteen sekä oman elämän rakentamisen näkökulmasta (Schwab 2020; 114–115; Juntunen 2018, 51). Yhteys muihin ihmisiin ja sosiaaliset suhteet tuntuvat muodostavan tärkeän vastaparin autonomisuudelle (Ryan & Deci 2000a, 73–74; 2000b, 335).

Liikunta ja urheilu -narratiivi

Nuorten vastauksista ilmenee myös terveyden, liikunnan ja urheilun tärkeä merkitys osana hyvää elämää. Terveys ei ole yllättävä tekijä ammattiin opiskelevien nuorten hyvän elämän ymmärryksissä (Maunu 2018, 15). Kuten tunteiden narratiivin kohdalla toimme esille, sen merkitystä saattaa ohjata ajatus työkyvystä huolehtimisesta osana ammattiin valmistuvan ammattitaitoa (Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014, 102; Souto 2014, 28). Toisaalta sen merkitys nuorten ymmärryksissä voi viestiä myös sosiaalisen median ulkonäköpaineista (Meriläinen 2021,

2022). Joka tapauksessa myös tämän narratiivin kehyksessä on havaittavissa korrelaatio edellä esitettyjen narratiivien kanssa. Hyvinvointi ja hyvä elämä ovat ammattiin opiskeleville kokonaisuus, jossa fyysinen terveys on vain yksi osa ja jossa liikunnalla on myös muita merkityksiä kuin terveys fysiologisena ominaisuutena (vrt. Maunu 2018, 16). Tämä ilmenee seuraavista vastauksista:

[hyvään elämään kuuluu] Perhe, [..jotain..., kulu], ystävät, suhteet, harrastukset.
[hyvään elämään kuuluu] terveys ja liikunta.

Liikunta ja urheilu eivät siten takaa ainoastaan Ryanin ja Decin (2017, 10–11) ajattelun mukaista toimintakykyä, vaan tulkitsemme niiden merkityksen viestivän yhtäältä yhteenkuuluvuuden tarpeesta sekä toisaalta myös autonomiasta. Esimerkiksi Anna Juntunen (2018, 47) on tulkinnut, että harrastusten merkitys osana nuorten hyvän elämän ymmärryksiä on yhteydessä nuorten harrastuksista saamiin positiivisiin kokemuksiin. Tällöin toimintakykyyn liittyvät onnistumisen ja innostumisen kokemukset rakentavat itseluottamusta ja kaverisuhteiden muodostuminen taas kuulumisen kokemusta. Nuoret kehystivätkin liikunnan ja urheilun keskeiseksi osaksi hyvää elämää rinnakkain muiden asioiden ja toimijoiden kanssa. Sitaatit vihjaavat tulkintamme mukaan myös Ryanin ja Decin (2017, 10) määrittämästä autonomian tarpeesta, jonka keskiössä on mahdollisuus tehdä itseä kiinnostavia asioita – tässä tapauksessa harrastaa liikuntaa ja urheilua.

Minua kiinnostaa urheilu, opiskelu ja minua ei kiinnosta turhat asiat.

Urheilu lähinnä ja kaverit.

Urheilu kiinnostaa ja opiskelu ei.

Nämä havainnot kytkeytyvät harrastusten ja kaverisuhteiden tärkeään merkitykseen nuorten elämässä ja rinnastuvat siten myös edelliseen Rakkaus ja sosiaaliset suhteet -narratiiviin.

Haaveet-narratiivi

Ammattiin opiskelevat nuoret liittivät haaveet ja tulevaisuuden yhteen. Haaveet eivät liittyneet ainoastaan henkilökohtaisen onnen tavoitteluun vaan myös haluun työllistää ja auttaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tähän liittyi myös huoli maailman tilasta. Tulevaisuusvisioissa hyvä elämä kytkeytyy myös muiden ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointiin: se rakentuu nuorten ymmärryksissä vuorovaikutuksellisesti eikä täten ole riippumaton toisista ihmisistä (vrt. Schwab 2020, 114–115). Haaveet eivät kuitenkaan olleet ainoastaan positiivisia, vaan niitä kuvattiin pessimististen kehysten ja jopa toivottomuuden kautta. Vaikka nuorilla oli näkemys haaveistaan, hyvään elämään suhtauduttiin epäillen. Myös esimerkiksi vuoden 2019 Nuorisobarometrissa joka kolmas ammattiin opiskeleva oli huolissaan työllistymisestään ja yli kolmasosa oli huolissaan jaksamisestaan tulevaisuudessa (Ågren, Pietilä & Rättilä 2020, 169).

Tulevaisuutta koskevissa haaveissa elämä näyttäytyi edellä esitellyin tavoin hyvänä, tasapainoisena ja turvallisena. Hyvä elämä tarkoitti tulevaisuudessa onnellista elämää, jossa unelmat olisi saavutettu. Tulevaisuuskuvin yhdistyivät aiempien tutkimusten tavoin (Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017, 164) aikuistumiseen liittyvät isot kehukset sekä elämään merkitystä tuovat asiat: työ, perhe, kotieläimet, harrastukset ja raha sekä toive turvallisesta ja menestyksekkästä elämästä. Yksi nuorista koki, että puoliso maksaa hänen elämisensä; toinen pohti, menisikö lukioon ammattikoulun jälkeen. Lisäksi esiin nousi halu matkustella ja työskennellä ulkomailla.

Tulen olemaan maailman hallitsija.

Että saisin onnellisen ja terveellisen elämän. Saisin töitä enkä jäisi työttömäksi. Minulla olisi oma koti ja rakastava perhe. Ettei olisi rahahuolia. Että minulla olisi pitkään hyvät välit sisaruksiini ja vanhempiini. Että minulla olisi ystäväni, vaikka emme enää opiskelisi samassa paikassa.

Haluan työskennellä tulevaisuudessa nuorten parissa ja ohjata ja opettaa heitä parhaan mukaan. Haluan myös yhdistää liikunnan työhöni, ehkä liikunnan opettaja tai avustaja. Myös tulevaisuudessa haaveena on että menen armeijaan.

Olen töissä sähköalan firmalla.

Osassa ymmärryksissä työn merkitys näytetty myös haluna työllistää ja siten auttaa muita. Tämä viittaa siihen, että nuoret näkivät yhteyden opiskelun, työnteon ja yhteiskunnallisen osallistumisen välillä ja ovat siten omaksuneet ammatillisen koulutuksen kehyyksen työllistymisestä tärkeänä arvona (Ågren 2021; Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019; Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma 2014; Hakala ym. 2013).

Minun haaveenani on luoda mahdollisimman monta työpaikkaa Suomeen. Haluan auttaa ihmisiä ja tehdä asiakkaista tyytyväisiä, jotta voin joka aamu herätä tietoisena siitä että olen auttanut montaa ihmistä työttömyydestä pois ja että asiakkaani voivat luottaa ammattitaitoon ja työnjälkeen.

Toisaalta vaikka nuorilla oli selkeä näkemys haaveistaan, tulevaisuudestaan ja hyvästä elämästä, osa nuorista oli samaan aikaan epäileviä ja jopa pessimistisiä. Heillä ei ollut haaveita, mille he kertoivat seuraavanlaisia syitä:

En tiedä minkälainen tulevaisuuteni on vielä.

Haaveet kaatuu niin ei niitä kantsii olla.

Tämä epävarmuus näyttäytyi myös suhteessa tulevaan uraan:

En tiedä vielä yhtään mikä minusta tulee ehkä sähkömies, auton asentaja, raksamies tai vartija.

Yllä olevat sitaatit kuvaavat nuorten tulevaisuuden ja siten myös nyky-yhteiskunnan epävarmuutta (Furlong & Cartmel 2007; Giddens 1991; Beck & Beck-Gernsheim 2002). Nuorten on väitetty omaksuvan ylioptimistisia näkemyksiä omasta tulevaisuudestaan suoja mekanismina liiallisia odotuksia kohtaan (vrt. Nikunen & Korvajärvi 2020, 13), mutta yllä olevat, jopa pessimistiset tulevaisuusvisiot kielivät myös realistisesta suhtautumisesta tulevaisuuden epävarmuuteen (vrt. Ågren, Pietilä & Rättilä 2020, 170). Ryanin ja Decin (2017, 9; 2000b, 320) ajattelun mukaan nämä epävarmuuden, turhautumisen ja välinpitämättömyyden tuntemukset saattavat olla myös viesti siitä, etteivät nuoren autonomian, toimintakyvyn ja yhteenkuuluvuuden perustarpeet ole tulleet kohdatuksi. Eräs nuori toikin esille, ettei hän osaa vielä ajatella haaveita, mikä on esimerkki nuorten välisistä eroista tulevaisuuden ja haaveiden hahmotuksessa. Lisäksi osa nuorista näki haaveensa ja tulevaisuutensa hyvin kriittisessä valossa:

Nykysuuntaan jos ollaan menossa niin näen tulevaisuuteni hyvin valvotuksi ja kontrolloiduksi.

Oman elämäni ihan hyvänä. Mutta tulevaisuus lain-säädännön ja rikollisuuden kannalta huolestuttaa.

Aiemmissa tutkimuksissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 71–72) nuorten on esitetty luottavan enemmän omaan kuin yhteiskunnan tulevaisuuteen, mutta tässä esiintyy kuitenkin vahvasti yksilöllisiä eroja. Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa havaittiin, että eniten maailman tilasta huolta kantavat nuoret olivat myös todennäköisemmin aktiivisia

vaikuttajia (mt., 72). Toisaalta artikkelimme havaintojen mukaan vaikuttamisen halu ja huoli maailman tilasta liittyivät monenlaisiin kehyksiin hyvästä elämästä. Osalla nuorista oli isoja haaveita, jotka yhdistyivät maailman tilan arviointiin ja maailman tulevaisuuteen, kuten ilmastonmuutokseen (ks. myös Meriläinen & Piispa 2020). Lisäksi Suomen maahanmuuttopolitiikka herätti kritiikkiä, mikä yhdistyi haluun vaikuttaa poliittisesti. Myös aiemmissa tutkimuksissa (Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017, 165) nuorten maailmaa ja suomalaista yhteiskuntaa koskevat huolet liittyivät työttömyyteen, talouteen, sotaan ja ympäristöön.

Etä opiskelua ei muutettaisi digitaalisemmaksi ja kirjatkaan eivät olisi luettavissa netissä vain ihan kirja kirjoina. Myös vähän naiivi haave minulla on se, että maailmasta loppuisi väkivalta ja päih-teiden käyttö. Kierrättäminen voisi melkein pä olla laki, koska se on luonto ystävällistä ja ei menisi... [loppu epäselvää].

Maailmanlaajuisesti maailma on menossa huonompaan suuntaan mm. ilmaston muutoksen ja kännykän/ sosiaalisen median takia. Vaikka maailma on joissain kohti edistynyt hyvin, toiset jutut ovat menneet huonompaan suuntaan. Oma elämäni tulevaisuudessa menee koko ajan parempaan suuntaan. Haluaisin omistaa omakotitalon, mennä naimisiin ja saada lapsia. Joskus ajattelin, että minusta tulisi nelikymppisenä presidentti. :')

Siinä missä ammatillisen koulutuksen vahva palkkatyökehys saattaa lisätä nuorissa huolta tai epävarmuutta omasta tulevaisuudestaan, ammattiin opiskelevien nuorten ajatuksissa ovat myös työt laajemmat yhteiskunnalliseen osallisuuteen vaikuttavat ilmiöt kuten ilmastonmuutos, teknologinen kehitys, turvallisuus ja eriarvoisuus. Tulkintamme mukaan keskustelulle yhteiskunnallisesta osallisuudesta olisi siten tarvetta ammatillisessa koulutuksessa myös työelämäosallisuutta laajemmin.

Hyvän elämän ymmärrysten moninaisuus osaksi ammatillisen koulutuksen arkea

Tutkimuksemme laadullisen tutkimusaineiston tuottivat 185 ammattiin opiskelevaa nuorta vuosien 2018–2020 välisenä aikana 23 työpajassa. Narratiivisessa aineistoanalyysissä (Meriläinen 2021, 2022, 2019; Kamler 2013; Meriläinen & Piispa 2020) ammattiin opiskelevien nuorten hyvän elämän ymmärryksistä on nähtävissä toiveita aikuisuudesta ja siihen liittyvistä ihanteista: omasta perheestä, kodista, työpaikasta ja turvallisesta tulevaisuudesta (Herranen & Harinen 2008; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti 2017). Tuloksemme tukevat myös aiempien tutkimusten havaintoja siitä, että ammattiin opiskelevien ajatuksissa työn löytäminen valmistumisen jälkeen luo mahdollisuudet oman elämän rakentamiselle, sosiaalisille suhteille ja ylipäänsä tasaiselle elämälle (Ågren 2021; Ågren, Pietilä & Rättilä 2020; Nikunen & Korvajärvi 2020; Maunu 2018 ja Tolonen 2008). Tämän lisäksi narratiivit piirtävät kuvaa ammattiin opiskelevista, jotka muiden globaalin sukupolven nuorten lailla neuvottelevat hyvän elämän ideaalista monien globaalien muutosten yhteiskunnassa ja käyvät vuoropuhelua aiempien sukupolvien luomien kehysten, kuten esimerkiksi ammatillisen koulutuksen ylläpitämien arvojen, asenteiden ja ihanteiden, kanssa (Häkkinen & Salasuo 2017, 185–186).

Löydettyjen narratiivien perusteella ammattiin opiskelevat ymmärtävät hyvää elämää useilla eri tavoilla. Hyvä elämä yhdistyy laajasti yhteiskuntaan, perheeseen ja rakkauteen, mutta myös henkilökohtaiseen hyvään ja sen tavoitteluun kokonaisuutena: se on rakkautta ja toivetta omasta kodista ja lisäksi myös itselle tärkeiden asioiden jopa hedonistista tavoittelua. Nuoret rakentavat hyvää elämää omista yksilöllisistä arvoista ja toiveista käsin, mikä

perustuu henkilökohtaiseen kehystämiseen. Tämä havainto saa tukea myös aiemmasta kehystämistä koskevasta tutkimuksesta, jonka mukaan eri toimijat, medioista, yksilöihin ja organisaatioihin, hyödyntävät monenlaisia kehyksiä luodessaan ymmärryksiä (Lippman 1922; Cohen 1963; McCombs & Shaw 1972; McCombs 1997; Meriläinen 2014, 2019, 2021, 2022). Lisäksi nuoret yhdistivät narratiiveissa erilaisia kehyksiä ja loivat näin kausaalisia ymmärryksiä hyvästä elämästä sekä siihen kuuluvista asioista, tapahtumista ja toimijoista (Nicholson & Chong 2011; Kamler 2013; Meriläinen 2014, 2019, 2021, 2022; Meriläinen & Vos 2015). Esimerkiksi työ ja ura ovat edellytyksiä oman kodin saamiselle ja merkitykselliset sosiaaliset suhteet saavat nousemaan aamulla ylös sängystä.

Nämä havainnot saavat tukea Ryanin ja Decin (2017, 248–249; 2000b, 335) ajattelusta, jota soveltaen yhdenkin psykologisen perustarpeen vaarantuminen saattaa vaikuttaa kokonaisvaltaisesti yksilön mahdollisuuksiin elää hyvää elämää. Perustarpeista autonomian tarve näyttäytyi aineistossamme eritoten nuorten halussa määrittää itse, millaista elämää he elävät ja mihin he haluavat osallistua (Ryan & Deci 2017, 10). Tämä itsemääräämisen, oman vapauden ja vapaan tahdon korostaminen viestii myös siitä, että nuoret osaltaan sisäistävät nyky-yhteiskunnan yksilökeskeisen ihanteen sekä vastuun siitä, että omat valinnat ja toiveet ohjaavat hyvää elämää (Furlong & Cartmel 2007; Beck & Beck-Gernsheim 2002; Giddens 1991). Olisi kuitenkin väärin tulkita nuorten toive oman elämän määräämisestä ja omien valintojen tekemisestä itsekkyydeksi. Autonomia ei ole muista ihmisistä riippumaton käsite: kokemus autonomiasta syntyy myös siitä, miten yhteisö sallii nuoren olla sellainen kuin hän on (Ryan & Deci 2000b, 330–333). Aineistomme nuorten hyvän elämän ymmärryksissä yhteenkuuluvuuden tarpeella oli tärkeä asema

(ks. Ryan ja Deci 2017, 11). Se tarkoitti mahdollisuutta harrastaa ja ylläpitää itselle tärkeitä ihmissuhteita sekä omaa perhettä, rakkautta, eläimiä, muista ihmisistä välittämistä ja turvallisuuden tunnetta.

Tulostemme valossa ammattitaito ja toimeentulo ovat nuorille tärkeitä toimintakyvyn mahdollistajia, sillä ne takaavat hyvän elämän ymmärryksissä työn ja palkan kautta edellytykset hyvän elämän tärkeämmille osaluille: kodille, perheelle, kuluttamiselle, hyvinvoinnille ja itsemääräämiselle. Ryanin ja Decin (2017, 11) ajattelun mukaisesti kokemus toimintakyvystä on tärkeä, jotta yksilö voi osallistua itselle tärkeisiin asioihin. Se on tulkintamme mukaan myös sitä, että nuoret voivat tuoda erilaisia ymmärryksiään vapaasti esille ja luottavat siihen, että he saavat osallistua sellaisina kuin ovat ja niillä taidoilla, joita heillä on (Ryan & Deci 2000a, 73). Juntusen (2018, 51) havaintojen perusteella olennaisinta on se, miten nuori voi luottaa itseensä ja osaamiseensa elämän eri tilanteissa – myös vastoinkäymisissä. Aineistossamme lähiyhteisöillä kuten työ- ja opiskeluyhteisön sekä ystävien ja perheen tuella on tässä tärkeä merkitys.

Itsemääräämisteorian mukaan yksilö, joka kokee itsensä tärkeäksi osaksi yhteisöään, haluaa myös toimia sen hyväksi ja sisäistää sen arvot (Ryan & Deci 2000a, 73; 2000b, 334). Tuloksemme ohjaavat kysymään, miten ammatillinen koulutus motivoi ja tukee niitä nuoria, joille hyvä elämä on paljon muutakin kuin ammatti ja työ? Miten motivoida ja tukea niitä nuoria, jotka eivät pysty saavuttamaan palkkatyökehyksen ylläpitämiä ihanteita? Ammatillisen koulutuksen palkkatyökehys yhteiskunnallisesta osallisuudesta saattaa olla liian kapea nuorille, jotka eivät pysty tai halua täyttää itseohjautuvuuden ja työkykyisyyden vaatimuksia (Souto 2014, 29–31; Niemi & Jahnukainen 2018). Vahvistunut työelämäyhteistyö ei myöskään vält-

tämättä toimi kaikkien kohdalla, sillä se ei takaa kaikille tarvittavia taitoja ja tarvittavaa ohjausta työelämässä osallistumiseen (Rintala & Nokelainen 2020b). Se voi olla osa syrjivää maailmaa, jossa unelmilla ja onnellisuudella ei ole tilaa. Ryanin ja Decin (2017, 10–11) teoriaa tulkiten tällä voi olla vaikutuksia nuorten mahdollisuuksiin elää toivomaansa hyvää elämää. Ilman työn ja toimeentulon takaamia toimintakykyisyyksiä nuorilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia tehdä toiveidensa mukaisesti itsenäisiä valintoja, määrätä omasta elämästä ja edetä kohti aikuisuutta (ks. Ågren 2021; Honkatukia ym. 2020; Herranen & Harinen 2008). Meneillään olevan Meriläisen kanssatutkimuksen perusteella ammattiin opiskelevien hyvän elämän narratiivit eivät ole olleet esillä eri medioissa, kuten sanomalehdissä, viimeisen kymmenvuoden aikana. Eri medioissa ammattiin opiskelevat kehystetään työntekijäidentiteetin kautta, joka osaltaan kuuluu hyvän elämään, mutta samalla sulkee pois useita muita. Sen sijaan somen eri kanavissa ammattiin opiskelevat nuoret nostavat esiin hyvän elämän narratiiveja ja identiteettiensä moninaisuutta (Meriläinen 2022; Meriläinen, Hiljanen & Rautiainen 2022).

Miten ammatillisen koulutuksen opetus-suunnitelmissa voitaisiin ennemminkin taata nuorille rauhaa keskittyä laajemmin tulevaisuuteensa ja kehittää nuorten kuulemista ja kohtaamista siten kuin he toivovat? Osa nuorista voi olla epävarmoja siitä, millaista hyvää elämää he haluaisivat elää tai kannattaako hyvää elämää edes suunnitella, kun taas toisilla on hyvinkin vahvoja suunnitelmia. Anna-Maija Niemi ja Markku Jahnukainen (2020) ovat havainneet osan nuorista kokevan, että ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyteen, itseohjautuvuuteen ja vastuullisuuteen kannustavat opetussuunnitelmat ja vähäiset ohjausresurssit ohittavat nuoruuden moninaisiin elämäntilanteisiin liittyvät kysymykset ja tuen tarpeet. Ne saattavat myös ohittaa

suuremmat yhteiskunnan muutoksiin liittyvät kysymykset, jotka tulostemme perusteella vaikuttavat näiden nuorten ymmärryksissä mahdollisuuksiin elää hyvää elämää. Tulkin-tamme mukaan nuorten materialistiset ja osin hedonistiset hyvän elämän ymmärrykset perustelevat myös tarvetta työelämäosallisuutta laajemmalle keskustelulle yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja vaikuttamisesta.

Nuorten ihmissuhteisiin ja yhteisölliseen hyvään tähtäävien arvopohjaisten pyrkimysten tukeminen ja vahvistaminen olisivat perusteltuja, sillä ne saattavat tukea myös nuoren omaa hyvinvointia pidemmällä tähtäimellä (Ryan & Deci 2000b, 323). Ammatillinen koulutus on pääsääntöisesti reagoinut reformeillaan työelämän muutoksiin, mutta näkemyksemme mukaan olisi tarvetta myös keskustelulle sitä laajemmasta yhteiskunnallisesta osallisuudesta (ks. Lappalainen, Nylund & Rosvall 2019), vaikuttamisesta ja eri toimijoiden muokkaamista, ammattiin opiskeleviin liittyvistä, narratiiveista (Meriläinen 2022) ja niiden luomista ja ylläpitämistä valtasuhteista yhteiskunnassa. Näiden keskustelujen käyminen edellyttää kuitenkin lisätutkimusta sekä erityisesti ammattiin opiskelevien omien moninaisten äänten ja hyvää elämää koskevien ymmärrysten kuulemista.

Rahoitus

Niina Meriläisen osalta tutkimus on rahoitettu Helsingin Sanomain Säätiön henkilökohtaisella apurahalla (2021–2023) ja on osa BOOMERIT! Meidän äänemme kuuluviin ja näkyviin – JÄLKES -kanssatutkimushanketta. Susanna Ågrenin osalta tutkimus on osa Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa ALL-YOUTH-tutkimushanketta (rahoituspäätösnumero 3121336548).

Viitteet

- 1 Metodin tarkka kuvaus löytyy Meriläinen (2021, 2022) aiemmista artikkeleista.

Lähteet

- Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2017) Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja – Nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 159–175.
- Bauman, Zygmunt (2005) *Work, Consumerism and the New Poor*. Second edition. Maidenhead: Open University Press.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London: Thousand Oaks, California: SAGE publications.
- Brewer, Paul R. & Gross, Kimberly (2005) Values, framing, and citizens' thoughts about policy issues: Effects on content and quantity. *Political Psychology* 26 (6), 929–948.
- Bonn, Gregory & Tafarodi, Romin W. (2013) Visualizing the Good Life: A Cross-Cultural Analysis. *Journal of Happiness Studies* 14, 1839–1856.
- Brülde, Bengt (2007) Happiness and the Good Life. Introduction and Conceptual Framework. *Journal of Happiness Studies* 8 (1), 1–14.
- Cahill, Helen & Dadvand, Babak (2018) Re-conceptualising youth participation: a framework to inform action. *Children and Youth Services Review* 95, 243–253.
- Cohen, Bernard Cecil (1963) *The Press and Foreign Policy*. Princeton University Press.
- Côte, James & Bynner, John (2008) Changes in the transition to adulthood in the UK and Canada: the role of structure and agency in emerging adulthood. *Journal of Youth Research* 11 (3), 251–268.
- Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43 (4), 51–58.
- Farrugia, David (2019) How youth become workers: Identity, inequality and the post-Fordist self. *Journal of Sociology* 55 (4), 708–723.
- Furlong, Andy & Cartmel, Fred (2007) *Young People and Social Change: New Perspectives*. Maidenhead: Open University Press.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Goodley, Dan & Clough, Peter (2004) Community projects and excluded young people: reflections on a participatory narrative research approach. *International journal of inclusive education* 8 (4), 331–351.
- Hakala, Katariina & Brunila, Kristiina & Teittinen, Antti & Lahelma, Elina (2013) Työntekijäkansalaisuus tekeillä ja käsillä. Teoksessa Kristiina Brunila & Katariina Hakala & Elina Lahelma & Antti Teittinen (toim.) *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot*. Helsinki: Gaudeamus, 257–265.
- Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli (2021) *Puristuksessa? Nuoret ja kestävän hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kela.
- Herranen, Jatta & Harinen, Päivi (2008) Kohti hyvää aikuisuutta. ”Omilleen asettumisen” kulttuurinen kuva. *Aikuiskasvatus* 28 (1), 4–14.
- Hudson, Alan (2001) NGOs' transnational advocacy networks: from 'legitimacy' to 'political responsibility'? *Global networks* 1 (4), 331–352.
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Miia & Mölkänen, Jenni (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1731-7>. (Viitattu 4.2.2022.)
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2016) Sukupolvet ja hyvä elämä. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura, 183–192.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2017) Aika näyttää. Nuoret, hyvän elämän määrittelyt ja sukupolvien katkeilevat ketjut. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto, 177–191.
- Isola, Anna-Maria ym. (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. TYÖPAPERI 33/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>. (Viitattu 8.2.2022)
- Isopahkala-Bouret, Ulpuukka & Lappalainen, Sirpa & Lahelma, Elina (2014) Educating worker-citizens: visions and divisions in curriculum texts. *Journal of Education and Work* 27 (1), 92–109.
- Juntunen, Anna (2018) ”Pitää saada itkee ilosta ja surustakin”. Nuoret ja hyvän elämän rakennusaineet. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 35–54.
- Jouhki, Jukka (2015) Venäjä, Ukraina ja sumea länsi: Banaali oksidentalismi Helsingin Sanomissa. *Media & viestintä* 38 (4), 165–186.
- Kamler, Erin Michelle (2013) Negotiating narratives

- of human trafficking: NGOs, communication and the power of culture. *Journal of Intercultural Communication Research* 42 (1), 73–90.
- Käyhkö, Mari (2008) Kädenjälki näkyviin – koulupenkiä väistelevät nuoret työläisnaiset. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja suku-puoli*. Tampere: Vastapaino, 255–273.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>. (Viitattu 25.1.2022.)
- Lapadat, Laura & Balram, Anusha & Cheek, Joanna & Canas, Eugenia & Paquette, Andrea & Michalak, Erin E. (2020) Engaging Youth in the Bipolar Youth Action Project: Community-Based Participatory Research. *Journal of Participatory Medicine* 12 (3).
- Lappalainen, Sirpa & Nylund, Mattias & Rosvall, Per-Åke (2019) Imagining societies through discourses on educational equality: A cross-cultural analysis of Finnish and Swedish upper secondary curricula from 1970 to the 2010s. *European Educational Research Journal* 18 (3), 335–354.
- Lewin, Kurt (1947) Frontiers in group dynamics: II. Channels of group life; social planning and action research. *Human Relations* 1, 143–153.
- Lippmann, Walter (1946) *Public opinion*. Vol. 1. Transaction Publishers.
- Mahon, John F. & Wartick, Steven L. (2003) Dealing with stakeholders: How reputation, credibility and framing influence the game. *Corporate Reputation Review* 6 (1), 19–35.
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129.
- Maunu, Antti (2018) Arjen rytmit ja yhteisöt – ammattiin opiskelevien hyvä elämä ja haalistuva individualismi. *Nuorisotutkimus* 36 (1), 3–21.
- McCombs, Maxwell (1997) Building consensus: The news media's agenda-setting roles. *Political Communication* 14 (4), 433–443.
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. (1972) The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly* 36 (2), 176–187.
- McNamara, Patricia (2013). Rights-based narrative research with children and young people conducted over time. *Qualitative Social Work* 12 (2), 135–152.
- Meriläinen, Niina (2022), ““I find this really entertaining” – first look of the relationship between vocational school students and various media”, *On the Horizon*, 30 (2), 57–81. <https://doi.org/10.1108/OTH-06-2021-0069>.
- Meriläinen, Niina (2021) “My Participation is Often Dismissed”: How Vocational School Students Participate in Society. Teoksessa Elizabeth C. Matto, Alison Rios Millet McCartney, Elizabeth A. Bennion, Alasdair Blair, Taiyi Sun, Dawn Michele Whitehead (toim.) *Teaching Civic Engagement Globally*. American Political Science Association, New Hampshire: Washington, 359–373. <https://web.apsanet.org/teachingcivicengagement/wp-content/uploads/sites/9/2021/09/Teaching-Civic-Engagement-Globally.pdf>
- Meriläinen, Niina (2019) Narratives of human trafficking in international issue arenas with implications for policy formation. Teoksessa Rochelle Dalla & Donna Sabella (toim.) *International Handbook of Human Trafficking: A Multi-disciplinary and Applied Approach*. Taylor & Francis: London, 103–132.
- Meriläinen, Niina & Vos, Marita (2015) Public Discourse on Human Trafficking in International Issue Arenas. *Societies* 5 (1), 14–42.
- Meriläinen, Niina (2014) Understanding the Framing of Issues in Multi-Actor Arenas Power Relations in the Human Rights Debate, *Dissertation*. University of Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44795/978-951-39-5957-9_vaitos13122014.pdf?sequence=1
- Meriläinen, Niina & Vos, Marita (2014) Framing by Actors in the Human Rights Debate: The Kony 2012 campaign. *Nordic Journal of Human Rights* 32 (3), 238–257.
- Meriläinen, Niina & Piispa, Mikko (2020) “Antaa isojen herrojen ja rouvien päättää” – lasten ja nuorten oikeudet ja osallisuus ilmastonmuutoksen ajassa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4, 124–136.
- Meriläinen, Niina & Hiljanen Mikko & Rautiainen Matti (2022) Monen kerroksen nuoria. *Politiikasta.fi*. <https://politiikasta.fi/monen-kerroksen-nuoria/> (Viitattu 5.12.2022.)
- Myllyniemi, Sami (2016) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura, 9–114.
- Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 9–101.
- Myllyniemi, Sami & Haikkola, Lotta (2020) Tilasto-osio. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*.

- Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–108.
- Niemi, Anna-Maija & Jahnukainen, Markku (2018) Tuen tarve, työelämäpainotteisuus ja itsenäisyyden vaatimus ammatillisen koulutuksen kontekstissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20 (1), 9–25.
- Niemi, Anna-Maija & Jahnukainen, Markku (2020) Educating self-governing learners and employees: studying, learning and pedagogical practices in the context of vocational education and its reform. *Journal of Youth Studies* 23 (9), 1143–1160.
- Nikunen, Minna & Korvajärvi, Päivi (2020) Being positive, being hopeful, being happy: young adults reflecting on their future in times of austerity. *European Journal of Cultural Studies* 25 (3), 824–842.
- Nylund, Mattias & Virolainen, Maarit (2019) Balancing ‘flexibility’ and ‘employability’: The changing role of general studies in the Finnish and Swedish VET curricula of the 1990s and 2010s. *European Educational Research Journal* 18 (3), 314–334.
- Rintala, Heta & Nokelainen, Petri (2020a) Vocational Education and Learners’ Experienced Workplace Curriculum. *Vocations and Learning* 13, 113–130.
- Rintala, Heta & Nokelainen, Petri (2020b) Standing and attractiveness of vocational education and training in Finland: focus on learning environments. *Journal of Vocational Education & Training* 72 (2), 250–269.
- Ryan, Richard R. & Deci, Edward L. (2000a) Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist* 55 (1), 68–78.
- Ryan, Richard R. & Deci, Edward L. (2000b) Darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry* 11 (4), 319–338.
- Ryan, Richard R. & Deci, Edward L. (2017) *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: Guilford Publications.
- Scanlon, Thomas (1993) Value, Desire, and Quality of Life. Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon press, 185–200.
- Schwab, Joseph R. (2020) What is the Good Life? A Master Narrative Approach to the Study of Morals and Values in American Emerging Adults. *Journal of Adult Development* 27, 108–117.
- Souto, Anna-Mari (2014) ”Kukaan ei kysy, mitä mulle kuuluu”. Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus* 32 (4), 19–35.
- Steinberg, Gerald M. (2011) The politics of NGOs, human rights and the Arab-Israel conflict. *Israel Studies* 16 (2), 24–54.
- Tolonen, Tarja (2008) Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen. Nuorten elämäntyylit ja luokkaerot. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 226–254.
- Vliegenthart, Rens & Van Zoonen, Liesbet (2011) Power to the frame: Bringing sociology back to frame analysis. *European Journal of Communication* 26 (2), 101–115.
- Wolf, Susan (2016) Meaningfulness: A Third Dimension of the Good Life. *Foundations of Science* 21, 253–269.
- Ågren, Susanna, Pietilä, Iikka & Rättilä, Tiina (2020) Palkkatyökeskeisen ajattelun esiintyminen ammattiin opiskelevien työelämäasenteissa. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 157–178.
- Ågren, Susanna (2021) Exploring Vocational Education Students’ Visions of a Successful Transition to Working Life from the Perspective of Societal Belonging. *Journal of Applied Youth Studies* 4 (1), 67–81.